

ŠV. MARTYNO DIENA

Lapkričio 11-tosios dienos „Geniukų“ grupės vaikai laukė su nekantrumu. Šv. Martynas! Kas tai per šventė? Atsakymų išgirdome mes įvairių, o svarbiausia, kad visi jie – teisingi. Kažkas iš vaikų pasakė, kad tai - „Žibintų šventė“, vienas iš vaikų senelių – kad tai „derliaus nuėmimo pabaiga“. Kaip šią šventę nepavadintumėme, manau, nepagadinsime – ji smagi. Taigi, ją nusprendėme švęsti džiaugsmingai, kupinomis meilės ir gerumo artimui širdimis (kaip Šv. Martynas), nešdami šviesos žiburius ir skleisdami aplink save šviesą.

Šv. Martyno diena dažnai yra užbaigiama eisena su žibintais, taip simboliškai perteikiant šventojo skleidžiamą žinią aplinkiniams - priminimą, kad mus supanti rudens, sunkumų ar kitokia tamsa yra įveikiama šviesa – mūsų širdžių, gražios sielos šviesa. Tad, pasiraitojom rankoves ir ėmėme ruoštis šventei – visą savaitę namuose bei grupėje gaminom žibintus, kalbėjom apie Šv. Martyną, jo gerą būdą, pasiaukojimą kitiems (nuo žmonių gynėjo būnant kareiviu iki žmonių užtarėjo tapus kunigu).

Vaikus labai sužavėjo smagi istorija, kur nedrąsus, o tiksliau – kuklus Martynas slepiasi žąsų pilname tvartelyje nuo žmonių, norinčių jį pagerbti, iššventinti į aukštesnes pareigas – vyskupus. Martynas pagrasina, kad už tai jis atkeršys žąsimis – ir dabar kasmet per Šv. Martyną ant stalų garuoja kepta žąsiena. Marginome mandalas su šia istorija, gaminome žibintus su žąsimis. Žibintų vaikai prigamino įvairių – su tautiniais elementais, margino lėlių Barbių suknelių spalvų, panaudodami gamtines medžiagas ir antrines žaliavas. Prie šio projekto prisijungė dauguma darželio bendruomenės narių ir lapkričio 10-tosios vakarą visas mūsų „Spygliuko“ kiemas nušvito nuo žibintų šviesų.

Per pačią šventę vaikai vaišinosi naminiu pyragu, gėrė skanią arbatą ir džiaugėsi buvimu kartu, o vakare – nešini žibintais pasklido po visą mūsų darželio, rajono teritoriją. Pasklido ne tik nešdami šviesą, bet taip pat ir vaikišką džiaugsmą ir juoką.

„GENIUKŲ“ GRUPĖS MOKYTOJA GITANA S.

O čia glausta Šv. Martyno dienos atsiradimo istorija, kurią surinkom iš interneto teikiamų žinių lobynų:

„Mūsų senoliai Lietuvoje šv. Martyno dieną minėjo kaip paskutinę rudens šventę.

Šv. Martynas gyveno IV amžiuje Italijoje ir buvo Turino vyskupas. Kilęs iš Vengrijos, jaunystėje jis buvo Romos legionierius. Garsėjo ne tik kaip geras karys, bet ir kaip žmogus, užjaučiantis bei padedantis vargšams. Pasakojama, kad sutikęs prie miesto vartų sušalusį pusnuogį elgetą, Martynas kardu perrėžė savo kareivišką apsiaustą per pusę ir atidavė sutiktajam. Naktį jis susapnavo Kristų, apsigobusį ta apsiausto puse.

Nuo seno Šv. Martyno diena buvo pirmiausia vaikų šventė, nes šią dieną baigdavosi žemės ūkio samdinių samdos laikas. Šeimininkai su samdiniais stengdavosi kuo geriau atsiskaityti, surengdami ypatingas vaišes, kurių pagrindiniu patiekalu tapdavo kepta žąsis. Po šios šventės augesni vaikai galėdavo ruoštis į mokyklą.

Kaimo žmonės Šv. Martyną laikė orų pranašu ir iš šv. Martyno dienos spręsdavo, koks oras būsiąs per Kalėdas: „Jei Martynas su ledu, tai Kalėdos su bradu, jei Martynas su bradu, tai Kalėdos su ledu“; „Martyns ant ledo, Kalėdos ant vandens“. Tarta, jeigu lapkričio 11-ąją giedra, tai būsianti labai šalta žiema.

Ožio aukojimas

Apie rudeninį aukojimą, pasak mokslininko L. Klimkos, yra žinių ir Mažosios Lietuvos istoriografiniuose XVI a. šaltiniuose. „Pavyzdžiui, Jeronimo Maleckio 1583 m. leidinyje, pavadintame „Tikras Sambijos sūduvių aprašymas su jų ožio aukojimu ir ceremonijomis“. Ten pasakojama: „Susirinkus į vieną vietą keturių penkių kaimų gyventojams, aukotojas, vadinamas vursaičiu, lazda užmušdavęs ožį, kurio mėsa būdavusi čia pat išverdama ir valgoma su kviečių paplotėliais. Juos iš paraugintos tešlos gniužulų išsikepdavę aplink ugnį sustoję vyrai, svaitydami tešlą iš rankų į rankas per liepsną. Per naktį puotavę, kaulus ir puotos likučius užkasdavę į žemę.“ Ožys - padėkos auka žemės dievybėms už išaugintą derlių - „atpirkimo ožys“. Po Martyno žemė nebedirbama: jau niekas jos nebedrįsta „judinti“ - tepailsi iki pavasario“, - akcentuoja etnologas. Pašnekovas teigia, kad šv. Martyno, kuris tvartus uždaro, ir šv. Jurgio, kuris tvartus atveria pavasarį balandžio 23-iąją, vardais paženklintos dienos buvusios prosenoviškos gyvulių augintojų šventės, svarbūs kalendoriaus atskaitos taškai.

„Sėlos“ muziejuje Biržuose vienoje iš salių eksponuojamas labai įdomus suolas. Jo ornamentuotoje atkaltėje išpjaustinėtos tų švenčių simbolinės figūros: šv. Jurgis joja žirgu, o priešais - šv. Martynas, pasigavęs gaidį. Mat pabaigus laukų darbus, žmonėms neberekės keltis „su gaidžiais“. Tad kitados gaidį pjaudavo kaip auką dievybei, globojančiai gyvulius. Jo krauju netgi aptaškydavo tądien arkliams duodamas avižas - teišbūna peržiem sveiki. Šią senovinę apeigą mena latviškos dainos ketureilis: „Martynui gaidį / Kirtau devynskiauterį, / Lai lekia mano žirgas Devyniais kalnais“, - cituoja L. Klimka.

Po Lietuvos krikšto, įvedus krikščioniškąjį kalendorių, pasak L. Klimkos, reikšminga rudens šventė sutapo su šventojo Martyno diena.

„Ši diena būdavo paskutinis terminas duoklėms ir skoloms atiduoti, būdavo mokamas karčemų laikymo mokestis, susitariama dėl dvaro žemės nuomos. Ir šeimyną - bernus bei mergas - samdydavo ūkio darbams būtent nuo šios dienos. Kartu kaimas išsirinkdavo seniūną - „šaltyšių„. Su kerdžiumi kaimas taip pat būdavo suderėjęs ganyti tik iki Šv. Martyno“, - svarbiausius Šv. Martyno įvykius vardijo L. Klimka.“ .